

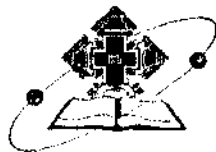
KA DOOLLENNE ER SAMAAREKKICHCHI HANNONNE SIIDAMOO?

HIV/Eedisinne Uullixxanchaa
Ixxi Vaayiresinne Amadamukki
Mannam Abaayyimmaa

Ka maxaafa xaafakko'ak
KONSTANSE RA'ENNETTE

Tophphe'i Keesammi Maxaaf
Mateeyyoo'm Maabara

Hawwaanchi Awwaadaancha

Neese macceensummi washsha ayyi amma'nnaatte?
Waa'ika malaayyidu ayyi moo'aakkate?
Gogaalli uullanne xaphpha asse'aa muttookki,
mutisa ixxi illagenne mutukko.
Mishisoakki dan te'im lambi ixxena bee'e,
moo'nnaa minxoommisina issaakki hagarim hee'ukkoyya.
Ixxi manni lambe'enne gadamaa uunjamaakko,
xissiinsii hawwiinsii annanni ihaa'n yaokki manchi hee'ukko.
Ixxi kalli moo'oakkok ayyim hee'ukkoyya,
gadamaakkoohannee neesem lansinoa'n hee'nummanee hee'ukko.
Hanqoomam ixxi ni jabbi hundam iyyukka;
ni xissom ixxi iyyukka.
Ihukkaarem neese ixxa Waa'i aphphisukkaannisaa,
dangannem qasukkaannisaa,
hawwukkaannisaa issinaa xingummo.
Ihukkaarem ixxi ni hawwojji bikkina madukko;
ni baaxii'l bikkinam xamukko.
Ixxonne hanenne ihukki qixaat niina xumma uwwukka,
ixxi madu madinne neese fayye'nummo.
Nees hundim gereebbisa binni binninaa bi'nummo,
Neese annichchi annichchim ni gaqqi goagonne daba'llinummo;
ihukkaarem Waa'i ni hawwojja hundam ixxi hanenne iyyiisukko.

(Issa 53:1-6)

Saga'l Tiraancho

EEDIS (*AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrom*): HIV-nne waarookki qaphphaakka qaphphaakka orachchi jabbo hoo'llimmi malaayye hoogisookki jabbo. Lasaanchonne vaayires yookki manchi xissaa garaakka foor lehinne higoo'isa issookko.

HIV (*Human Immunodeficiency Virus*): Hoffi jabbo hoo'llanchi malaayye hawwodoo manna hawwodoo vaayires eedis eebookki jabbo. Vaayires orachchonne jabbo egexxookki malaayye hoogisoohan ihukkuuyyi gaassaakka xiigannee goo'n qansi wo'onnee landi shu'm orachchiinsi dunamoo shuusho'i woronnee siidamookko.

HIV SAARAYYATO: Xiiqqi saarayyatonne mat manchi HIV hee'onaa bee'onaa qoossamookko. Saarayyamukki manchi vaayires xiiganne yolas vaayiresinne qasamtam qasamaan (*anti-bodies*) moo'antamo. Woshshi ihukkaarem abbis amma'nnan ihulas saarayyatinne siidameena xanooyyo. "Neeyyaxxi ammanee" yimminne weeshamookko; ee ammane mulli mannanne higisimmi googo qooceena xanookko.

SHA'IXXI EDANCHINNE HIGOD JABBI (*STD: Sexually Transmitted Diseases*): Sha'ixxi edanchinne higoo jabbi cophxo'oo qixxinnaa goo'n orachcho muroo jabboo ee keeno labboo keeno; oohim sha'ixxi edanchinnette. Ee jabbuwwinne amadamakkam ammane qaqqisakka'a qaraare aa'immi eedis xisso shoollisookko.

Hadiyya "Where is the Good Samaritan Today?"
Published as "Ka Doolenne Er Samaarekkichchi
Hannonne Siidamoo?"

Written by Konstanse Raen

Published by the Bible Society of Ethiopia
P.O. Box 1252
Addis Ababa, Ethiopia

Scripture quotations are from the Hadiyya Bible
(NT 1992; OT translation work in progress)
© Bible Society of Ethiopia

© Norwegian Church Aid for non-Biblical Material

Illustrations: Kilimobenecyo Alphonse

Translation into Hadiyya: Gashahun Funnuro
Proof-reading: Belete Loriso

A joint production between Norwegian Church Aid and
the United Bible Societies

All rights reserved

ISBN 9966-27205-5
HADIYYA "Where is the Good Samaritan Today?"
670P UBS/NCA 2M 2007

Fissiixxa

AAGGA	5
Ka maxaafa awwaaxxakkamisa.	7
Somoare'i uulli er manchi aganno (Luq 10:25-37)	8
Somoarekkichchi aganna issimmo.	9
Oonco'i sagalluwwoo tirattuwwaa	10
1 HEECHCHI GOOGONNE HAWWI AFOO'ISA	11
1.1 HIV/eedis maruchcho? Hinkido'isinne mannanne daba'llamookkok?	12
1.2 HIV/eedis daba'llamaabee'i googguwwi.	15
1.3 HIV/eediso qoocukkuk Waa'annihe?	16
1.4 HIV/eedis baaxii'l mishonnihe?	18
1.5 HIV/eedis duunchannihe?	19
1.6 HIV/eedisinne u'nnamtam manni mulli manniinsi loboka boaxiilaanonnihe?	20
1.7 Mulli keenonne oogatimmi doannoom uwwomukkuk ayyenatte?	22
2 FANGUWWINNE HAWWODAMCHI 8IKKINA	25
2.1 HIV/eedis daba'llamoo googguwwi	26
2.2 Vaayires daba'lloa googguwwa lachchoanga	26
2.3 Mateeyyoo'm heechchi ciima'i	27
2.4 Albachchi ciimo'o	27
2.5 Buxoama	29
2.6 Maxanqa	31
3 HAWWODOO LUWWA HOO'LLIMMINA HASISOOKKOK GAGA EGE'LLIMMA	33
3.1 HIV/eedis fikkaannoobee'isa dabarakkam goog.	33
3.2 Ammo'nnaa'n boxo qoxxisimminne HIV/eedis fikkaannoobee'isa uullisimma	34
3.3 Mi'n amana ammo'nnamimminne eedisa dabarimma ...	36
3.4 Baoba'n duuha'iinsi qee'llimminne HIV/eedisa uullisimma.	39
3.5 Kondoma owwaaxximminne HIV/eedisa ege'llimmi xansiisoahonnihe?	41
3.6 Hawwodo jor haaloxxi mishshuwwa	43
3.7 Adil Daawit baaxiilo baximminne mura'amukko.	45
3.8 Ni hoongo qoassinnaa Kiristoosanne qoxximma	46

4 HAWWI AFUTA'NNIM HEE'IMMINA GUBBANCHA	48
4.1 Manni voayiresinne amadomto'isa laggamok mahinate?	48
4.2 Vaayiresinne amadomto'i manni tiissiissam woshsha ...	50
4.3 Moollanni Yesuus Kiristoos ayyi golo'immom aa'ooyyo ..	51
4.4 Mulli keeninne moqire mateeyyooma issimmine Waa'iko qoxxishsha hasimma.	53
4.5 Vaayiresinne moqire ihakka'a er sawwitinne hee'imma xonimma.	56
5 KA DOOLLENNE SAMAARE'I UULLI ER MANCHI HANNONNE SIIDAMOO?	60
5.1 Er Samaarekkichchi haalat yookkok ayyette?	61
5.2 Moollanni Yesuus Kiristoos neese hara'mmookkak niino hara'mmitam manni kollinnette.	63
5.3 Vaayiresinne hee'llam manni er Somoarekkichchisa hara'mmiteena xantomoo	64
5.4 Er Samaarekkichchisa abooyyaan ihmima	65
5.5 Amma'nnoxxi iitti baxinne moo'anchi hosisookka	69
5.6 8axonne hosukki i awwonsa	70
SAGA'L TIRAANCHO	71

Aagga

HEER ULLANNE LOPPHOO BEYYO AMADUKKI SHOO LUWWI MAHA?

Hundi ammanem reedi'o'uwwinne mannika leha macceensaamma. Labakat mannik qacale'oamannem uulli huxechchinne, hambu'llaminne, wacanchinne qasanchi mashka'innie faar higaolla. Ihona bagaan ka daollenne shiqoo beyyo amadukkukii leha eebaakkukii hanaan caakku kee'n wariinsi ihoo'n hundim mateeyyaamanne edamta'a afissam leh hantaariinsi lophphaahim manchi beeta guullukkuuyyi yaakkak eedis jabba.

Eedis xambi bee'i shaokki baalagaachchaa yamamaa weeshamaakko. Buxichchaa gaddaanchaa, lasano lasoakkokaa lasoabee'ekaa, woraadichchaa ciilichchaa annannissoo'n hundannem weeraraahane. Mat mat beyyanne soar manni hee'llam lambe'iinsi mat ee jabbinne leheena xanoakka. Kitaabamu naqaashshuwwi maa'isaa'isanne 38.6 miliyaan ihoo qax minaadab HIV jabbinne amadamaakkoohan ihu bikkina ee keeniinsim sasiinsi lam suume ikkam qax manni Afriiqanne hee'llama.

Ee labookki lab xig, yaa manni vaayiresinne amadamta'isaa hawwodamta'isaa sawwakkamaare lobakata qishixxisaakka. Jalloomaa qaassimmi xansiisaakkak hawwodamta'i keena maa'imminnette. Ee jabbinne amadamta'i ciilluwwi qacale'i umuranne letama. Anna'i lehukki oos lambe'iinsi 10-nnee 11 hiinchi umurannee wan oos haffi aasa li'isimmi yab issuwwanne ubaakka. Lasananne hee'llam losaan e miniinsi e mine daba'llamtu'uuyyii hu'llumma qaccitu'uuyyii "Hadara waallummi uulla daba'llinaa niikki leh qarammummi beyyonne ihoo'isina makiinanne aangaa malloomma sinqa uwwehee" yitama.

Issuwwi ara'o eedis mashka'inne hoogga'i keen issuwwi vaayiresinne (issuwwi ara'iinsi daba'llaa) amadamta'i baajaammuwwi mat googinne lehinne maqire xiibamtu'uuyyi

mulli kallinne odim gatukki qaxallaninne issuwwi leta'a lasage issuwwi oos gaogonne fittambee'isa gubbamcha amadda'oakka. Lab anno'i adim abaroos woranne yo'i lammanni issuwwi xale'i ihmminne oosika oosa li'isimma xantamisina umur issuwwi gagina exxoo'isina Waa'i kallanne uunxitamo. Odim mulleka olla'anne olla'anne moo'nnammok kabi'llantam agannuwwa.

Ayyaamii mat balla amma'nnaxxi lasisaanchi Moollanni Yesuus Kiristoosa "Ollakkichchi ayyette?" yaa xa'mmukka. Moollanni Yesuus Kiristoosim xa'mmukkaannina Samaare'i uulli er manchi aganna kurukko. Eehanniinsi lasage "Eehanna atim ixsesa ihe" yukko. Ee aganna odim macceesoohaannina ayyi manchinam Yesuus Kiristoasiinsi hincookki awwonsi kabadem kanemette. Ki'nnuwwi ee er Samaarekkichchisa issitakkamannihe?

Galata

Ka kitaaba gudisimminne ammanee sogitanoo sawwitee uwwimminne awwaadaakkaa keena JACINTA MAINGI, Qeessi SINDRE EIDE (*Norwegian Church Aid*), WILFRED WAMALEMBA, MAP International, Dr. MAE ALICE REGGY-MAMO, Dr. JAN STERK (*United Bible Societies*), SARAH KIRISUAH. Maxaafooma axisimmina issummi yakitenne hara'mmito'i Ruwwaandi Waa'a uunxaxxi mi'n mannaa mat mat mannaa danaamisa galaxxoammo.

KONSTANSE RAEN

Kigaali (Ruwwaanda), Shaashshige 1994 H.D.

KA MAXAafa AWWAAXXAKKAMISA

Ka maxaafanne sas horoor woshshi yoakko. Luxxek, Samaare'i uulli er manchi aganniinsii Keesammi Maxaafiinsii qananaa'immina hara'mmoo beyyuwinne hundem amma'naa'n wixxitii amma'nnaanii qoxxita'a uullimminne HIV/eedisiinsi ege'llimminaa uullisimminaa hara'mmoo googo kurimma. La'mmek, HIV-nne amadamto'i manni yoo'isa aa'imma xansiisukkis hundinnem heechcha xanta'a hee'llamisina xansiisoo sawwittuwwa hincaa'imminne hara'mmimma. Lasaanchonne, vaayiresinne amadamukkoka amadamu bee'i mannaa maqi'l masakkichchi ihukki baabana uullisimminaa ee er Samaarekkichchisa ihmminne issuwwi lambe'enne yo'i HIV-nne hawwodamaano hara'mmimminaa abooyimminaa maha issimmi hasisooda'ee caakkishsha uwwimminatte.

Ku maxaaf eedis jabbo moo'oo'isanne gudukki dummichchuwwanne gaalchi atoorachchina horoor maxaafisa awwaadookko. Mullam ihukka gaalchinne hospitaalanne, lasa'n minneewwannee hundem amma'nnaan issookki mikmikaatonnee danaam googo fooqaa'ookko. Lasishshina kitaaphhisanne awwaadoo ammane maxaafika usheexxattuwwa ogora fatakoobe'isa te'im gaassookkoka lasaqqekaa egerimminne awwonimmi hasisookko.

Ka maxaafanne hawwi bee'i atoorachcha issimmi xansiisoo'isina annichchi annichchi usheexxato la'm ko'l dummichchuwwanne guullimmi doo'llamookko. Eehan ihulas ka maxaafa hundam tommi dummichchanne guullimmi xansiisookko.

Gaalchi Dummichchuwwa

Gaalchi awwonsaanchi baxxamaaninne maqirem danaam baxxamaan issimminaa ammanina atoorachcha hincaa'immi hasisookkok gaassakka'a qananaa'immi awwaadookko. Dummichchanne dummakka'a gaalchi luxxeka HIV/eedisa labookki naqaasha uwwamoo'isa issimmaa Keesammi Maxaafiinsi qananaa'immina hara'mmoo beyyuwwam qananaa'akkamo. Eehannii lasage baxxamaan qananamu

luwwanne atoorachchinaa sawwite dabassanchinaa ammane uwwimmi hasisookko. Ee beyyanne gaalchi awwonsaanchi atoorachchina hincu sawwite macceessimma xanookko (xantamo). Gaalchi baxxamaan lobakat ikkolos baxxamaan laboo'isanne atoorattaman ikkamisa gaalcha 4-5 (hoffi gaalchinne baxxansimminnee) baxxamtamisina baqbaqaa'imminnee yab macceesamao'isa woshsha kurimminaa xansiisimmi hara'mmookko.

Kuk atoorachchina kichchi maxaaf ihu bikkina HIV/eedis dummichchi pirogiraamanne edansamaa haraassimmi hasisookko. Akiimmuwwiinsii amma'naa'n awwaadaaniinsii awwaaxximminaa lophphaa hasisoo naqaashshuwwa siidimmi awwaadoohane.

SAMAARE'I UULLI ER MANCHI AGANNA (LUQ 10:25-37)

Muse'i seera erisa la'ookki mat manchi Yesuusa keeneena "Losisaancho, heer heerina hee'ookki heechcha siixxeena maha issoo?" yaa xa'mmukka. Yesuusim ixkena dabaraa "Seeranne xaafamukkuk maruwwa? Qananaa'llaa qoossittokdu hinkidette?" yukko. Oo manchim dabaraa "Ki Moollanni Waa'a ki wodan hundinnem, ki foor hundinnem, ki malaayyi hundinnemii ki tiir hundinnemii iitte. Odim ki ollakkichcho ki gaqqisa iitte yoohane" yukko. Yesuusim dabaraa "Oanaamisa dabattaatto; heer heerina hee'lleena eekka isse" yukko. Ihukkaarem oo Muse'i seera la'ookki manchi ixxi gaga eran issaqqeena hasukki bikkina "I ollakkichchi ayyette?" yukko.

Yesuusim dabaraa "Mat ayyaama mat manchi Yersaaleemiinsi Yaarka'o yakkam katama dillukkuuyyim fanguwwi ixxo amadda'a bogga'atii aphhissa'atii lehi lambe'ennee heechchi lambe'ennee ubbuussa'a matto'o. Eehid ihaakkoohaannonne mat qeessichchi ee googinne dillukkuuyyi oo manchi ubukkisa moo'ukki ammanenne shiininne uraa higukko. Ee'isam odim Leewe'i moolluk mat manchi ee beyyo waraa eekka moo'ukki ammanenne shiininne uraa higukko. Ihukkaarem mat Samaarekkichchi ee googinne marukkuuyyim oo manchi ubukki beyyo afaa ixxo moo'ukki ammanenne qishixxukko. Ixxim ee manchi beyyo maraa madanne zayitaa woyi'n diqaasaa issaa

ki'aa karukko. Ee lasage ixxi hallichchonne saa'llisaa koyyi garookki mine massaa jabbisukka. Qo Samaarekkichchim la'm balla ee koyyi mi'n annichchina lam bira fissaa uwwaa 'Ka mancho jabbise; at kannonne eddaa ixxena fissitti luwwi hundam daba'llaa waaroommi ammane an kiina miqoommo' yukko. Fanguwwi anganne ubukki manchina ee sasem manchiinsim ollakkichchi ihukkisa moo'isukkok kiina hinka labookko?" yukko. Ixxim dabaraa "Ixxena qishixxato moo'isukki mancho" yukko. Yesuusim ixxena "Atim mattaa ee'isa isse" yukko.

SAMAAREKKICHCHI AGANNA BAXUKKISA

HIV/eedis mada'e hoo'llakkam googo losisimmina shooto'i ihaa Samaare'i uulli er manchi aganni doo'llamaakko. Fisiixxi woshsha moo'llehe. Losan asheeranchi hasisookkok agannooma baxinne moo'isakku'uuyyi hincaa'immannette.

Baxinne moo'issam keen:

- Araatichcho
- Samaarekkichchi (mulli uulliinsi waarukki manchisa moo'amon)
- Qeessichchii Leewe'i moolli manchii
- Fanguwwi (baddissam hantaaraan manni)
- Hootee'l annichchi

Agannooma hee'llakkam beyyisanne axissakka'a moo'isimmina yakimmi doo'llamookko; kobillichshina ka aganna moo'isakkam beyyonne hee'llam manni awwaaxxitam saa'llimmina awwaadoo luwwa doo'llimmi hasisookko. Qeessichchoo Leewe'i moolli manchoo labao aganna baxxamisina hasissam manna diraama'i moo'amookki hegeegonne la'amt'o'oo amma'nnaa'n awwonsaano bikkitam manni ihimmi hasisookko. Hootee'l annichcho labaa baxoo'isina issakkamoka aganna moo'isookki ayyi koyyiinchom aa'aakka danaanoocki hegeegonne hee'ookki hoteelluwwan ihimmi hasisookko. Agannooma amma'nnan issakka'a moo'isimmina hootee'l annichchi lambe'ennee Samaarekkichchi lambe'ennee edamsookki mikmikoo silka awwaaxximmi xansiisookko. Agannoo'mmeka mat baxxancha googonne

ihukkuuyyi kurookki manchi aganna asheereena illage bogaan maaxamtam beyyo amadimmi hasisookko. Gooqqi taakkaanchi, qeessichchi, Leewe'i moolli manchii Samaarekkichchii korkore awwonta'a beyyo amadimmina xoxxoollisanne egerimmi hasisookko.

Moo'issam keen beyyo amadda'a moo'issam aganna baximma asheetteen guddo'isa qoossaakka qananaa'aanchi Luq 10:25-37 afeebe'e yaokkoka qananaa'ookko. Qananaa'aanchi xiqqi 30 qananaa'oo ammane aganna moo'issam keen aganna shooto'i issita'a aganna moo'isimma asheettamo. Annichchi annichchi aganna baxxam manni baxo hango'isanne baxoo'isinaa ammane uwwimminaa qananaa'aanchi qaphphaa qananaa'immi hasisookko.

QONCO'I SAGALLUWWAA TIRATTUWWAA

1Qor	1Qorontoos Maxaafa
1Tas	1Tasolonge'i Maxaafa
1Yaoh	1Yoohaannis Maxaafa
2Qor	2Qorontoos Maxaafa
2Saam	2Saamu'eel Maxaafa
Dooy	Dooyyi Maxaafa
Er	Erimiyaas Maxaafa
Issa	Issayyaas Maxaafa
Iyyo	Iyyoob Maxaafa
Luq	Luqaas Maxaafa
Maar	Maariqoos Maxaafa
Maat	Maatiwoos Maxaafa
Maz	Mazmuu'l Maxaafa
Nah	Nahim Maxaafa
Qooc	Qooccanchi Maxaafa
Qro	Qroame'i Maxaafa
See'l	Seera Waa'i La'mmaagge Kurukki Maxaafa
Yaaq	Yaaqoob Maxaafa
Yoah	Yoohaannis Maxaafa

1 Heechchi Googonne Hawwi Afoo'isa

Heechchi googonne taakke'nnummuuyyi mah afooda'e lanqoommoyyo. Gaassaa hincukki aganni woronne Yersaaleemiinsi Yaarko'o maram hee'ukki manchik lasaanchi jor ihukkisa moo'naammo. Oo manchi mah afooda'e gaassaakka la'aakkoohan yakkota'n taakko mulli googinne te'im mulli balla maram hee'ukko.

Ni heechchanne lobakat keenat afeena xanoocko. Lobakat ammane illagenne afoo luwwa mah ihuda'e lanqoo'n taakkee'nnoommi googo asheelloommo. Heechchi saa'm sharad ihu bikkina mat mat ammane er luwwi mat mat ammane jor luwwi afookko. Ni doo'l jolle eebeena xanoocko. Lehonnem afiseena xanoocko.

AFAKKO'I LUWWA 1: Mat mi'n ama ballinsi mat ayyaamo afaakkoo aganna ka'isa yakko'o: "Higukki saantonne mot woraadichchi i mi'n gooca qocukko. "Gooqa fooqaa'aa xa'mmummaare ixxi summaa yuunveriste'i losaanchi ihukkisaa kurookki gaga la'ishshi woraqota fissaa moo'isukko. Baxo hasoakkoka labisaa ixxenoo hasisookki bax bee'isa kuraamma gaga la'ishshi woraqatooma dabarummaa, mulli woraqata odim fissaa moo'isukko. 'Baxoyyo hasoammok iyyumma he'i hara'mmitakkeeno xantokkamannihe?' yukko. Uwwukki woraqato moo'oommi ammanenne HIV voayires xiiganne yoo'isa la'ummo. 'Illageen landichchi beshichcho hee'ilo'o' eehidaa wocukkuuyyim ixxi woshsha baginne muraamma 'Ihookko, i beeto. Hundem woshsham iina kurimmi hasisooyyo' yummo. 'Hadara iyyummo i uulla maroommi hoffi qax diinatem uwwitakkamisina uunxoommo' yukko. Beetooma qoxxisaamma moo'ummo. Ixxi umurim lamiyyi hiinchi woronne yookkoka laboocko. Ixxi orachchi jabbinne hawwodamaa hoogaakkoohanee xuuxamaakkoohanee. Ixxi googina ihoo'isina gootto'i diinate uwwummo. Ee'isam hurbaatam itona hinca'ummo. 'Waa'i uwwona, galaxxoommo. Issitokko'i eroommo hinki balla miqoommo' yaakko marukko. I illiinsi

qee'llukkuuyyi marukki ammanenne i indiidda egexxeena xanummoyyo. 'Woraadduwwaa qacale'oo'm mishaa murookki jabbi hinkido'i jabbo? Ka beetik heechchi mah tiir hee'oocko? Ixxuwwi ooso danaam gabalina anno'i ka'isinne oo'omoo ammane hinkido'i kichchechchi mocceesamooda'e?' yoamma kichche'ummo. Ihukkaarem ku woraadichchi mot hasoo luwwi xale'i yookkoko loboocko. Ookkim ixxi uulla afaa lehimma."

Xa'mmichchuwwa

- ⇒ Kanniinsi hanaan agannanne kuramukkisanne moo'nnummi amasa ikkakkota'n maha issitakkam hee'llakko'o? Woraadichcho laa'ihhee yitakka'a hollitakam hee'llakko'onni te'im ee meentichchosa hurbaataa diinatee uwwitakkam hee'llakko'o?
- ⇒ Ixxo qarukki anno'isaa ayyuwwisaa abbaayyuwwisaa ikkakkota'n daba'llaa waaroohaare hinkidette aa'llakkamok?
- ⇒ Eehido'is afaa laqqakkamannihe?
- ⇒ HIV afisukkuuyyi yookki hawwoo yitakkamok maruchcho?

1.1 HIV/EEDIS MARUCHCHO? HINKIDOO'ISINNE MANNANNE DABA'LLAMOOKKOK?

Bogaan Yaarko'o marukkuuyyi hee'ukki mancho ganta'a boggo'isa qananaa'naamo. HIV higisookki vaayiresa ee boggam bogaa'nnisa xigakkeena xanakkamo. Mannika orachcho hawwodukkuuyyi orachchi egexximmi malaayye hoogisoocko.

Vaayires manni orachchonne aagulas jabbo hallookki qadaalli xiiqqi malaayye hoogisookka.

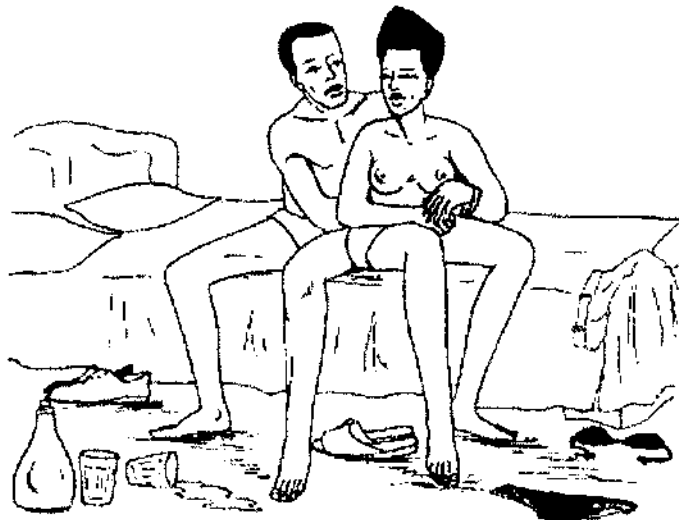
Vaayires siidamaokki manchi lobakat hiincha maham la'isoo'nnim hee'aa bikkina lachchooginne vaayiresa mulli mannanne higiseena xanookko. Ihukkaarem qaphphaa qaphphaa eedisanne afookko. Eedis xissi suqqa'i jabbaa aadaraa kaansaraa laboo jabbi mashka'inne lehina afisookka.

HIV Vaayires Higookki Sos Horoor Horoor Goog

HIV vaayires xiiqqi waranne siidamaokko. Landannee goonannee sha'ixxi orachchi waranne siidamaokko. Goo'n qansi aash waranne, meentaannonnem meenti orachchi. Ee bikkina xiiq te'im sha'ixxi edanchina dunamaa wo'i vaayiresinne amadamulas manchi amadamu manchanne daba'llulas vaayiresim maqire daba'llookko yimma.

HIV sas horoor horoor googinne daba'llamaokko. Oohim:

1. **SHA'IXXI EDAMCHINNE:** Lobakat manni HIV vaayires yookki manchine maqire sha'ixxi edancha issaakkoolas jabbi daba'llamaokko. Annannoomannem sha'ixxi edanchinne daba'llamtam jabbinne kobil'lishshina cophixa'inee qixxinnee mulli keeninnem amadamto'i manni eedis vaayiresina higamaa uwwanchi gada'i 90% haraaroohane.

2. **VAAYIRES YOOKKI XIIGINNE:** Vaayires yookki xiiginne nakkamaakko marfe'uwwii malaacuuwwii. Ballachchimmina, macce huruurimminaa awwaadoo keena danaamisa egerakka'i bee'i akii'm mi'n mu'uttuwwinnee xiiqqi mashka'inee jabbi daba'llamaokko.

3. **AMAANSI CIILANNE:** Vaayires yookki ama siroommanonne te'im qattam ammane vaayiresa qaramookki ciilanne higissamo. Anuuna iicissam ammane ee'isam vaayires ciilanne higeena xanookko.

HIV bee'isaa yoo'isaa la'akkeena xanakkamak akii'm minenne saarayyamimmi xale'innette. Ee bikkina

- mine issaqqanchina hasakkolas
- qarimmina hasakkolas
- vaayiresina biir ihmminne jabbik mal hee'ulas
- amma'nnantam iitti besh vaayiresinne amadamtambee'isa ege'llimmina saarayyamchi awwaadoohane.

HIV xiiqqi waranne aagukkaanniinsi asheeraa saarayyimminne la'amaabee'isanne sas agan afeebe'e afuureena xanookko. Qeeraa'l ammanem vaayires yookki manchi mah mare'em maa'isoo'n hee'eena xanookko. Baxom eraa'llisam baxeena xanookko. Woshshi ihukkaarem ee amman hundam vaayires ka hanaan kuramukkisanne higissam googinne higiseena xanookko.

Gaassinaa HIV/Eedisina Mat Mat Hanqa Caakkinsona

Vaayiresinne maqire hee'oo'isa:	MANNA	XIBBIINSE MATO
Heer uullanne	28.6 miliyoon	?
Sahaara'i uudma'i uulliinsi aad yookki Afriiq uullanne	25.8 miliyoon	?
Qaarub Afriiqanne	9.5 miliyoon	10.6%
Tophphe'i uullanne	977,000	2.1%
Yerco'i Qaarub Heer uullanne Afriiq qaarubni Gilaachawni Uullanne	132,000	1.4%

- Awurophphe'i xiqqisanne 2005 H.D. 2.8 miliyaon mannik ka jabbinne faar higaakka. Ee keeniinsi 2.4 miliyaon Sahaara'i uudma'i uullinsi aad yaakki Afriiq uullanne siidamaahane.
- Awuraphphe'i xiqqisanne 2005 H.D. 4.9 miliyaona ikkam qax manni vaayiresinne amadanta'oakko. Ee kee'n wariinsi 3.2 miliyaona ikkam qax Sahaara'i uudma'i uullinsi woraan hee'llam keeno.
- Kabad afeebe'e 15 miliyooniinsi hanaan ikkam ciilluwwi qarukki anna'aa amaa'oo eedis mashka'inne haoggo'aakko. Ee kee'n wariinsi 12.3 miliyoaniinsi hanaan ikkam qax manni Sahaara'i uudma'i uullinsi waroon yaakki Afriiq uullanne hee'llam keeno.
- Mat mat Afriiq uullanne HIV/eedis mashka'inne qarukki amo'oo anno'oo haaggam ciilluwwi fikkaanni 13% afeebe'e afoakka.

Kanniinsi hanaan yaa washshi siidamukki lugummuwwa UNAIDS 2006; ETHIOPIAN MINISTRY OF HEALTH 2007: *Single Point HIV Prevalence Estimate*.

Xa'mmichchuwwa

- ⇒ Ni uullanne hiinchina hiinchina HIV-nne amadamtam manni fikkaanni hinkaa'nda'e laqqakkamannihe?
- ⇒ Ni uullanne hiinchina hiinchina HIV-nne letam manni fikkaanni hinkaa'n ihuda'e laqqakkamannihe?
- ⇒ Ni uullanne yaakki HIV/eedis duuha'anne yitakkam sawwit maruchcha?

1.2 HIV/EEDIS DABA'LLAMOBBEE'I GOOGGUWWI

- Vaayires anga aa'immi xummaatinne te'im qaaphphanchinne daba'llamaayya.
- Mat minenne maqire hee'imminne, maqire itimminnee shu'm mine maqire awwaaxximminnee daba'llamaayya. Washshi ihukkaarem hundem awwaadinnem muccurooma ege'llimmi hasisaohane.
- Haxishsho yimminne, kuxxisimminne ganshi sholle'aallisanne daba'lleena xanaakko. Ihukkaarem HIV vaayires ee'isinne

daba'lleena xanooyya. Kachchis biimbe'i te'im xiiga xuuxxam foaraammuwwinne: Mujale'innee ibiibinnee HIV daba'llooyya.

Vaayires ixxi xiiganne yaa'isa saarayyanchinne qaassukki manchi mulli manniinsi yaayyamaa'isa issimmi hare'em hasisoayya. Ayyi manchim ihuta'n manchi ihu bikkina lansimmii iittimmii hasisaakko. HIV/eedis ixxuwwi xiiganne yaakki manni lobakat doollina hundi amma'n awwaadam losamukkisanne issamoakka. Washshi ihukkaarem mulli amma'nnis hundam gaga muccuroominne ege'llimmi, aanshaqqimmi, angam saamuninne aanshaqqimmi hasisoakko. Annannaomannem shu'm miniinsi daba'llakkam ammane. Gaqqi inqi miinqeeshshika gaqqi fookikaa eekka laboakki mu'utaa awwaaxximmiikaa ege'llimmi qoaraomaa issimmi hasisaohane. Sha'ixxi edamchinne te'im xiiga dabassanchinne vaayires mulli mannanne daba'lloabee'isa ege'llimmi hasisaakko.

Ayyi la'ukko arachchi madaom hee'ulas laastiika amaxxansimmi te'im ifiisimmi hasisoakko.

Tuutinne Wixakka'a Qooroo'm Baxo Baximma

- ⇒ Lam manni mat vaayiresinne maqire hee'oohaannisa mullek vaayiresinne amadamubee'aannisa lellitam gundi aganni baxo gudisimma. Aganni baxik haraor washshi vaayiresinne amadamu bee'i manni vaayiresinne hee'llam manninne maqire baximma xantamisaa baachchi bee'isaa wassaa'llimma xantamisaa maa'isimminatte.

1.3 HIV/EEDISA QOCCUKKOK WAA'ANNIHE?

Amma'nnaxxi waranne HIV maa'isoo'isanne lobakat xa'mmichchuwwi ki'oakko. Xa'mmichchuwwinam dabachcha uwwimmi hawwisooahan iheena xanaakka. Washshi ihukkaarem Keesammi Maxaafiinsi wo'mmaakkaa hara'mmat siidamaakko. Keesammi Maxaaf annanni annanni umu'llisanne hee'llam mannina hanqo'i qaxxishshaa qooroo'm bu'aa yimma. Ee bikkina

hara'mmatao qoxximmoa siidisoocki hoffi qax Keesammi Moxaafiinsi hora'mmoo beyyuwwonne ille dabolloommo. Manchi beet wolabbano hoogimminne, jobbi hawwodimminne, boobaninne lehoa iyyaqqimminnee maqire gubbamukkuuyyi yookko.

Maham ihuta'n ka ammanenne waarukki eedis jabbi Keesammi Maxaaf kitaabamu ammane hee'ubee'anem yakkota'n Keesammi Maxaafiinsi siindummi lachchi, qoqroomii Waa'anne yookki amma'nnatii woshshooma qoossinaommisinaa aa'nnoommisinaa hawwo xa'nninoammisinaa horo'mmookko.

Manni "Waa'i HIV qooccoahinnihe? Qooccoakkoolasim mahina?" yita'o xa'mmitamo. Ee xa'mmichchuwwa dabachchino Keesammi Maxaafiinsi luxxi gaxxuwwa moa'immi awwaadoocko. Qooc 1 "Waa'im issukki luwwi hundam moa'ukko. Moa'ukki ammanennem hundem luwwim eran hee'ukko" yookko. Manchi beet qooccamukkuk Waa'i kobi'llannette. Hasukki luwwa isseena xanaa'isina lachcha qoqroomaa muccussaa uwwukko. Woshshi ihukkaarem uwwamukki wolabbano hundi ammane qoxxaa awwaaxukkayyo. Waa'iko ijaoja gindaa baaxiilo baxukko. Malaayyoo Waa'i eran issoa qoocukkoka manchi beet ijaajanxa hoogimminne bi'isaakko. Ee ammaniinsi ki'isaa jolli malaayyi Waa'iko qoocamaano orba'isimma asheerukko. Ihukkaarem ka doollenne er luwwaa jolli baxoo caokkannem moa'nnoommuullo.

Waa'i ood ciimo'o gossimma doo'llukkayyo. Qoocamoan hundim ixxi gaqqi lachchi gabala egerao taakke'oo'isina wolabbano uwwukko bogaan. Oo malooyyi xummoa xissaa wixxao'ookkok hundim Waa'i angannette. Waa'i sobookkok xale'i baaxiilo. Ee bikkina baddisoocki manna shaokki hobbichcha edaa manchi beetonne boobana afisoocki luwwa hundim Waa'i qoocamoan ihukkiso amma'nnimmi hasisoocko. HIV ee'isam eekee'n mat arachcho. Mat mat manni bi'ishsha bee'em u'namteena xantamo. Issuwwanne afukki hawwo amma'nnitaa aa'lleenatti ihulos ihukkaare e'llaa goog Waa'a ommo'nnimma. Waa'i ni hawwonne amman hundam moqiretti ihoo'isa sagara aagaakko.

Kaba neesenne ofoocki howwo niino moo'amookki lombinne keenaa moo'oommaare lobakata sholle'aalli issaa xigoommo. Qooccanchi hundim Waa'i oosika moo'oncho lobakat qulunxinne egeroolla. Mashka'oomim qooccanchi awwaadbee'i luwwina ijaajamaakko. Ijoajamukkukim iittaatetti ihoo'n Waa'i ijaajamoo'isa issukkisinnette. Ihukkaarem qooccanchi bichchi agiddaniinsi firao Waa'i oosiko lombi yookki wolabbano siixxookki sooxxi eroommi yookko. Qooccanchi hundim mat ihaa kabad afeebe'em xuuchchinne qitinukkuuyyi yoo'isa lanqoommo. Xale'i qoocconchi ihoo'n Keesammi Ayyaana sooxxi eroommina amaxxi issaa Waa'i uwwukkaare aa'nnummi keen neesem Waa'ina oos ihmamaa, ni orachchika gatimmaa ege'llinummuuyyi ni woronne qitinnoommuulla. (Oro 8:18-23)

Tuutinne Wixxakka'a Qooro'a'm Baxa Baximma

⇒ Ki'nnuwwi gaqqi lasaaninne danaam midaado hee'akkamisa kabi'llato uwwimminne atoorallehe.

1.4 HIV/EEDIS BAAXII'L MISHANNIHE?

Keena'i uulli amma'naa'n awwonsaa'n lambe'enne issamukki saaroyyat moa'isoo'isanne hincukki xo'mmichchino dabachchi 44% eeyyoo yakkamone. HIV sha'ixxi edanchinne maqi'l amaxxonchi yookkoo yakko'a amma'nnakkam vaoyiresinne amadamukki mancho eehanni maqire amaxxamaa yaayyimmi duuho'i moa'amookko. Vaoyiresinne amadanto'i manni "Bito siiddo'ookko" yakkeebi afeebe'e offa'ookko.

Woshshi ihukkaarem hanqoom laphphaakko kee'mmaallo.

- Amma'nnamaabee'i mat ko'l mashka'inne HIV-nne amadamukki omma'nnamookki goonchi te'im meentichcho mayyakkeeno xonokkamo?
- Xiiga uwwaqqonchinne jobbisanchi moshka'inne vaoyiresinne amadamto'i manni bikkindu maha yakkeeno xanakkamo?
- Amo'i godaphphi woronne hee'llu'uuyyi vaoyiresinne amadamto'i ciilluwwi bikkinaa bax mashka'inne vaoyiresinne amadamto'i akiimmuwwi bikkindu maha yakkomo? Ku'ls boaxiilina woorookki muro'o yakkeeno xansiisoonnihe?

Ee waameexxisanne saa'aakkak hundim vaayiresinne amadamaa'n gataohan iheena xanookka. Lobakat manni saa'immi baxa baxxama ihukkaarem vaayiresinne amadamtambee keen yo'a. Mashka'aomim ege'llitam bikkinanii te'im gada'aammuwwi ikka'i bikkinatte? Eehid yimmi adim Waa'i saa'imma baaxiilo ege'llimminne issitam keeno egerukkuuyyi mulli keeno baaxiilo issitoo'nnim qaxxa'aokka yimmanihe?

Malanchi bee'i duuha'i ee'isayyo. Waa'i baaxiilina hundinam daannooma uwwaakka. Yesuus kaka haraassaa moa'aokka. Maat 5:27-28 Yesuus haraassaa

“Saa'llitte' yamamukkisa macceessakko'ookko. Ihukkaarem an ki'nnuwuuna kuroommo; mat meentichcho moa'aa mixookkok hundim ee ammane ixxi wodananne isenne maqire saa'aakko” yukko.

Saa'immi baaxiilo issimmi duuha'i xale'i ihaa'n miximmam edaakko. Washshi ihukkaarem saa'immi baaxiil hundi ammanem siidamaa beet eedisinne amadamchayya. Oa kabi'llattuwwi baaxiilannee HIV/eedis lambe'ennee hanqa'i edanchibee'aannooma hance'issama. Ee bikkina qaqqisakka'a oogatimmiinsi baaxiilanne daannooma uwwookkak Waa'i ihukkisa qaassimmi hasisaakka. Hanqa'an ihaakko keenaancha annichchi annichchinam oogato'a uwwookkak Waa'i ihukkisa qaassimmi hasisaakka.

1.5 HIV/EEDIS DUUNCHANNIHE?

Mat manchi mashka'i mah ihuda'e la'aa'n vaayiresinne amadamaa xissaa ammane mat mat manni duunchinne Sheexaan maqire amaxxamaakkoahaannisanne sawwitamo. Afriiqanne duunchi mat manchiinsi mulli manchonne daba'llookkaa yakka'a amma'nnakkama. Ee'isanne siidamaa manchi kiissiisaa karukki manchi dabaraa tirukki beelas e'lloo gaag bee'aannisa issakka'a xigakkama. Washshi ihukkaarem HIV duunchi mashka'inne hare'em manchi arachchonne aagooyyo. Uulli losa'nnisanne tiroakkak te'im eekka tirimmina issakkam mulli Sheexaa'n baxinne fatakaa jabbayya. Oo duuha'i moa'isoakkak eedis jabba bagaan duunchi ihubee'isa. Ihukka

ihaa Waa'i malaayyii Waa'i iittii ayyi duunchiinsem lophphoahane.

1.6 HIV/EEDISINNE U'NNAMTAM MANNI MULLI MANNIINSI LOBOKA BAAXIILANONNIHE?

Mat hawwi afoohaare te'im u'nnanchi afoohaare manni annannisa sawwaakko. Ee mannanne ka'isa ihukkak te'im ku'is ihukkak mulli keeniinsi laphphita'a baaxiilaan ikka'i bikkinannihe? Eehid afoa luwwina Yesuus hinkid issaa kuruda'e Luqaas mishiraachchanne caakkisaakko.

Ee ammane mat qax manni Yesuus beyyo waatta'a “Galii'l manni Waa'ina kitima hincaa'llonam Philaaxoos ee manna shukko. Ee manni xiigim ee kitiminne maqirem hamaaramukko” yita'a kutto'a. Yesuus ixuwwina dabaraa “Ee Galii'l uulli mannanne Eeda'anne'i leh afukkak mulli Galii'l uulli manni hundiinsim lonsita'a jora baxxo'i bikkina labissakka'atennihe? An ki'nnuwuuna kuroommo; ee'isayyo. Baaxiiliinsi gaabbitakka'a daba'llitakkobeelas ki'nnuwwi hundim ixuwwisam bi'llakkama. Te'im Saalooma yakkam beyyonne kininne baxamukki qeeraa'l min hanenne ubaa shukki tomminaa sadeenti manchi bikkinaa maha sawwitakkamuulla? Oo manni Yerusaaleemanne hee'llam manni hundiinsim lonsita'a jora baxxo'oka labissakka'atennihe? An ki'nnuwuuna kuraommo; ee'isayyo. Ihukkaarem baaxiiliinsi gaabbitakka'a daba'llitakkobeelas ki'nnuwwi hundim ixuwwisam bi'llakkama” yukko. (Luq 13:1-5)

Iyyaab Maxaafanne ixxi heechchanne hundoomam eraka baxukkuuyyi hee'ukko washshi ihukkaarem kane yakkambee'i hawwi woronne ubaa u'nnamukki manchi bikkina kuroakka. Ixxi beshim Iyyaoba hariyyem baaxiilaanchi issita'a moa'lla'a hee'llaa. Ixxi ihukkaarem ixxi besh sawwita'isa ihubee'isa la'am hee'ukko. Eehaa'n hawwo u'nnanchaa afuta'nnim ixxi ihukkaare keesammi googiinsi tachchonne aa'ukkoyya. Eehanna Waa'i eehida'i kee'mmaalli hawwi afoa'isina ijaajukkak mahinatte? Iyyaabim ixxanne afukki hawwi duuha'i aagubee'i bikkina ixxi qunqaa hundam Waa'anne hincaa'am hee'ukka.

Waa'i iyyabbaayyuwwi iinniinsi qee'llitamisa issukko; eese laqqam manni hundim eese allaggissa'a.

I qarmanni linniinsi qee'llukko;
 i beshim eese xadukko.
 I minenne koyyinano oo'ummi keen hundim eese xaddo'o;
 i minenne boxxom meenti awwaodaanim eese waaraanchisa
 issito'o;
 allaggichchisam moo'llo'o.
 Hara'mmoo'isina uunxoommaarem ha'yyooyyo.
 I meentichchonom i fooshshi sabisaakko;
 iyyabbooyyuwwim eese shigigito'ookko.
 Ciilluwvim eese gaddo'okko;
 eese moo'lla'otim osatto'ookko.
 Hincee'n beshim eese shigigito'ookko;
 erisa iittoommi monnim
 diina'i ikka'a eesenne ki'llo'okko.
 I maor beeddaa
 omachchi miqinne omaxxamoakko;
 lehiinsi gatummokim hoffiqaxinatte.
 I beshi, Waa'ik angi eese aphphisu bikkina
 ki'nnuwwi iina kichche'llehee qishixxehee.
 Waa'i eese yaoyyukkisam
 ki'nnuwwi odim eese mohina yaayyitakkamulla?
 Kabad afeeb'e u'nnissakko'i qax ihooyyonnihe?
 Kabad afeeb'e wocummi sagara sawwookkokii
 maxaafannem xaafoo manchii hee'uta'n
 hinkaa'nno liiramam hee'ummo?
 Heer heerina hee'oo'isina xaa'l qalaminnee irsaasinnee
 kinanne xaafakkota'n hinkaa'nna eran hee'ukko.
 Ihukkoarem eese gatisaanchi hee'oohan ihukkisaa
 lasaanchi ammanennem eese gatiseena
 uullanne uulloo'isaa la'oommo.
 I omachchi itamaa beedduta'nnim
 i maariinsi annannihaa Waa'a moo'oommisa la'oommo.
 An i gagim ixxo moo'oommo;
 mullan ihoo'n i illi ixxo moo'ookko;
 ee bikkina i wodaan ee ayyaamo erisa quluxaakko.

(Iyyo 19:13-27)

Waa'i Iyyaoba odim gatisukkaare ixxi besh ixxi hawwi mashka'a
 qoossimma hoogimminne Waa'i ixxuwwa acceeqasukko.

Iyyoob oo hawwi mahina waaruda'e xa'mmu xa'mmichchina
 Waa'i matem dabachcham dabarukkoyyo. Hanqame, ka
 uullanne moo'amookki hawwinaa u'nnanchinaa hundam
 mashka'i kanee yakka'a wocakkeena xansiisooyyo. Issimmi
 hasisookkok hundem luwwam iyyaqqimminne aa'immaa Waa'a
 uunximmaa iyyaqqimminnem qaxximmaa. Ni u'nnanchi
 sawwinoommaanniinsi hanaan ihaakko tirat yoo'isa mat
 ayyaamo hanqo'isane qoossinoommisa amma'nnimminne. Jollii
 baaxiilii bee'i Kiristoosim u'nnanchi woronne higaakko.

Xa'mmichcha

⇒ Iyyoob afukki u'nnanchi kuramukki Moosir Hidi'l doolle HIV/
 eedis vaayires hee'ukkoyyi hee'ukko. Woshshi ihukkaarem
 kitaabanne kuramukkisane u'nnanchoom HIV/eedisinne
 amadamaa u'nnanchi manni duuha'isane kobi'llameena
 xanookko. Ka kitaaphphi sawwite awwontakka'a kobi'lla
 uwwitakkeena xantakkamonihe?

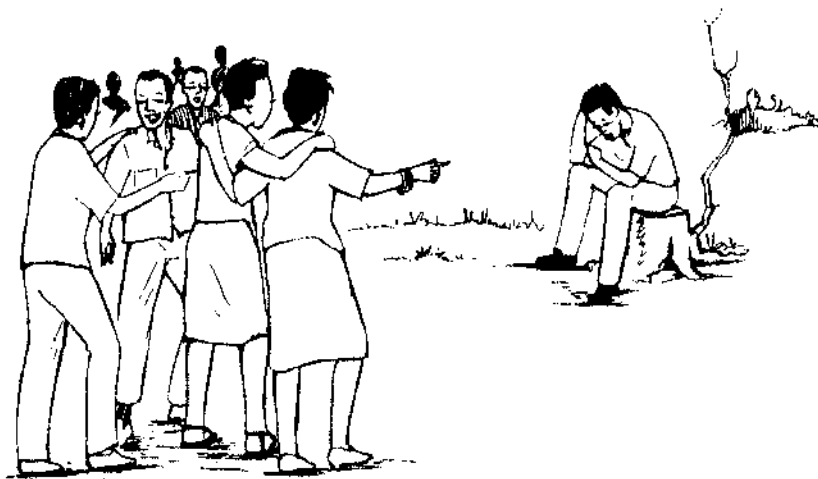
1.7 MULLI KEENONNE OOGATIMMI DAANNOOM UWWAMUKKOK AYYENATTE?

HIV-nne hee'llam qarmanni lobakat ammane issuwwanne
 afookkok yaayimmi tuussiisoo bikkina lobakat keen ikko'isa
 maaxxa'a amadimma iittitamo. Yaayyanicha baddimminne
 yookki luwwa ayyenam kuramaa iggamooyyo. Mat mataagge
 vaayiresinne hee'llam manni Waa'a uunxaxxi mi'n
 awwonsaaninne amma'nnaa'n beshiinsi yaayyimmi hollimmii
 afookko. HIV/eedis daba'llamookkok sha'ixxi edanchi
 haalatinne lobakata amaxxamoo bikkina Waa'a uunxaxxi
 minneewwi HIV-nne amadamukki manna mulli manniinsi loboka
 baaxiilaan ikko'isa xigimmi sawwite moo'issamo. Ee'isinne
 lachchi hoonginne vaayiresinne amadamto'i "muccur"
 mannanne maxxaara moa'issamuulla. Ee'isinne vaayiresinne
 amadamto'oo yakkam mannandu ihuta'n oogatimmi malaayyi
 yookkok ayyette?

Yoochaannis Maxaaf waronne mat mat amma'nnaxxi awwensaanaa saa'llu'uuyyi siidamto'i meentichcho Yesuus kollonne eebba'isa ni seeranne kaka labookki baaxiilo baxukkuuuyyi siidamukki manchi kininne aphphisamaa lehonaa yookkoo yimminne Yesuus illagenne ise kasasakku'uuyyi kitaabamaakko. Ihukkaarem Yesuus daannoom ise kasassam keen egettamaanniinsi annanni ihaakkoohan hee'ukko.

Saa'llu'uuyyi amadanto'oo mat meentichcho seera losisaanii Farisaawwe'uwwii wotta'a ixxuwwi lambe'enne uullissa'a Yesuusina "Losisaancho, tu meentichcho saa'llu'uuyyi amadanto'ookkotane. Ni seeranne Muse'e kido'anne'i meento kininne aphphinsaa shinaommisina ijaajaakko. Kaba at mayyitootto?" yito'a. Ixxuwwi eekka yito'ak ixxo kasassam googo siidda'a washshinne digaaddeena hassa'atetti hee'ukko. Ihukkaarem ixxi qubbaa maxxarinne uullanne xaafam hee'ukko. Ixxo dabaransita'a xa'mmito'i ammanenne uullaa ki'aa ixxuwwina "Ki'nnuwwi lambe'iinsi baaxiil bee'ek gaassaa kina huushaa ise aphphisona" yukko. Eehid yaa ki'aa odim qubbaa maxxarinne uullanne xaafukko. Ixxuwwi eekka maceessa'i ammanenne lammanniinsi ki'issa'a mat mat ikku'uuyyi utta'a matto'o. Yesuus ixxi illagenne uullita'a hee'llo'i meentichchonne maqirem mullam gatukko. Yesuus ee meentichcho xabbaa moo'aa isena "Taa meentichche, kabaxxi manni hanna affo'o? Ayyim keesenne oogatamukkayyonnihe?" yukko. Isem "Moollanna, matim eesenne oogatamukkayyo" yito'a. Yesuusim "Anim keesenne oogatamoommoyyo; mare! Od baaxiilo baxxitte" yukko. (Yooch 8:3-11)

Baaxiiliinsi keesammi ihukkoo kale'i Yesuusatte. Ee bikkina meentichchonne oogateena daannoom hee'ukko. Issuwwi seeranne kitaabamukkisanne kininne qaseena xanam hee'ukko. Leh bikkenne heechchi liirammato uwwukka.

Xa'mmichchuwwa

- ⇒ Ka misilanne mat manchi mulli keeniinsi tochchonne afuurukkoo mahinatte? Ku gaalchi amma'naa'nonnihe? Oo manni ee mancho mexxo'i mancho yaayyamaakkoohan ihaa issuwwii qee'lloo'isina issitam mashka'i maha?
- ⇒ Vaayires amadu manchi amma'naa'n lambe'iinsi yaayyamchii hollamchii hasisoohane te'im hollamimmi hasisoohane yitakka'a sawwitakkamonihe?
- ⇒ Kasasamta'a Yesuus kolli hincito'i meentichcho oogato'o a'llimmi bikkenne urat issamaakko. Amma'naa'n kabi'lla a'llimmi bikkenne urat issamaakko. Amma'naa'n kabi'lla awwonimminne amma'naa'n eedis jabbaano hinkid issita'a moo'immi hasisoakko yitakkamo?
- ⇒ Ki'nnuwwi Waa'a uunxaxxi minenne HIV/eedisinne amadamukki xissaan yaohannihe? Ki'nnuwwi dummichchanne ee manna hinkid moo'llakkamo? Abooyitakkamuullannihe? Ki'nnuwwi Waa'a uunxaxxi min ee abooyimmi bikkina yookki amajja dabassimmina ki'nnuwwi maha issitakkeena xantakkamo?

2.1 HIV/EEDIS DABA'LLAMOO GOOGGUWWI

Laqqakkamisamii moo'llakkamisamii vaayiresina horaar gaogguwwi saso:

- Vaayires xiiqqi woronne yookki manchine (meentichchonne) sha'ixxi edamcha issimminne
- Vaayires yookki xiiga mulli keenina uwwimminne
- Vaayiresinne hee'llam amo'iinsi ciilluwwanne higimminne

Washshi ihukkaarem oo keen akiimmuwwinne qaassamukki gaogguwwi xale'i HIV/eedisa higissamaneem bee'e. Suzaanekii mulli keenik lobakat manni agannii kuroo'isanne vaayires haraaroo'isina mashka'i ihoa mulli exxoo duuha'i yookka. Oo keenim:

2.2 VAAYIRES DABA'LLOO GOOGGUWWA LACHCHOONGA

- Manni HIV/eedis bikkina fikkaanna'oo daba'lloo gaogguwwaa yookki naqaashii qoossimmii kabadem hoffane. Ookki malimmaa huushanchi sawwitee qooccookka.
- Lobakat manni kitaabimmaa qananaa'immaa xanoobee'an ihu bikkina HIV edatii annanni annanni luwwina kitaabinnee gaazeexinnee kitaabamaa firookki assuwwaa naqaashshuwwaa la'emma egedoohan ihu bikkina.
- Harde'i landi sha'ixxi edanchi bikkina lachchi bee'e. Eekka er mare'i issakka'a xigakkama.
- Harde'i woraad gaon gaanaomaxxi haalata maa'issamisina egerakkama. Oohim sha'ixxi edamcha maa'isoo'isanne heelechchi bikkinaa ee washshi bikkinaa caakkisanne atoorachchi hee'oabee'isa qalat qooccamoakka. Ee gaaginnem boqqoomaa malaayyinne awwaaxximmaa eebookka.
- Manni la'ookki luwwannee issitam luwwuwwi lambe'ennee hanaan ihaakkaa uraakkaa luwwi yookka. Ee luwwa la'amooyyo. Issuwwi gaga boobanina higissa'a uwwitamo. Kee'mmaalli hawwi manna yab lophphaakkaa ayyaaninne issuwwi haalata lophphaahim dabassamoo'isina lophphaa yab macceesamoo'isinaa issimmi washsha.

2 Fanguwwinne Hawwadamchi Bikkina

Heer uullanne bogaan hannonnem hee'llama. Samaare'i uulli er manchi aganniinsi qoossinoommisanne mat mat manna googonne hawwaddama. Mat mat odim manni mine iiqqa'a aagga'a xee'aalli mu'uta boggamo. Eehido'i jar manni vaayiresa mullaannonne higissamoo afissamo. Issuwwi gaqqi xeebo mu'lliteena mulli keeno boggama.

AFAKKO'I LUWWA 2: Suzaane 23 hiinchi baajaamottee yuunveriste'i losaanchattee. Is abaroos bux ihu bikkina losa'n minii usheexxatina uullisoo ammane baxa hasakka'a baximmi hasisoo'isa sawwito'o. Dangonne ihaa bii'l uulla matta'a mat haoteelanne baximmi gada'i afukko. Isena baxo siidukki manchi danaam miqo'i miqoo'isanne daba'llita'a waattam orophphilaan tekkeetta gudisoo'isa isena kurukko. Isem is abaroosina kutto'o. Issuwwim ee sawwitenne iittamto'o. Ihukkaarem ee yamamukki uulla affo'i ammanenne ise qawwiisanto'is aagukko. Ise egerukkuk hootee'l bax ihoa'n saa'immi bax hee'ukko. Hooteelanne wosoo'llitam keeno amaxxaammuwwaa goddaanoo is orachchinne liiramsitamisina xa'mmamto'o. "Ihooyyo" yito'o. Ihukkaarem macceesoakkok hee'ukkoyyo. Manni uullanne is gaga maaxxam beyyi hee'ukkayyo. Utta'a daba'llitambee'isa daba'llitam tekkeetti ihukkaare bee'e. Ee bikkina isena uwwamukki baxo aa'immi gidom hee'ukko. Ammane guullita'a is uulla daba'llita'a HIV saarayyo'o issito'i ammanenne vaayires is xiiqqi woronne yoo'is qoossamukko.

Xa'mmichchuwwa

- ⇒ Gaalchanne baxxamtakka'a Suzaanenne afu washshina xa'mmamookkok ayyette? Yookki haroor washshanne atoorallehe.
- ⇒ Bogimminnee aad gassimmi mashka'innee HIV/eedisinne amadamukki mannina mulli kobi'llatom hincaa'llakkeena xantakkamonihe?

2.3 MATEEYOO'M HEECHCHI CIIMO'I

- Woraadduwwi issuwwi hegeeqqi ciimo'i mashko'inne ciilooma'n umuranne sha'ixxi edamcho issimmina gafe'antomo. "Hundim issoohanee" yimminne.
- Annanni onnanni heechchi qaanqi ciimo'i, ogor bee'i sho'ixxi edamchik filmanne moo'imminne woraadduwwu huushisookko.
- Issakkam bax danoam baxo issimma hoogimmi ege'llakkoo'n sha'ixxi edamcha issakkeena xanakkamo. Dimbisoo agginnee tiiro bi'isoo buyyinnee issakkam egerakkobee'i edonchinne HIV/eedisina higisaakko uwwookko.

2.4 ALBACHCHI CIIMO'O

- Goo'n omaxxi mateeyoo'm heechchi hanaonoo'm ciimo'i ee'isam goo'n lombe'ennee meenti lambe'ennee yookki edamcha gudoonchoomonne shooto'amaakkoohan ihubee'aanninne meenti lobakot ammanem goo'n ciimo'i woronne ubbamo. Mat mat sullonne meenti gooniinsi waorukki sho'ixxi edancha issimmi edamcha issimmi xa'mmichcha "Hansoommoyyo" yita'a dabarimmi te'im "Kondoma awwaaxxinona" sawwite hincaa'immi hanqi bee'e.

- Boqqoo'mmeko giddishshi edamcho mot danaam woshshi issimma. Massakkam ammane fayya'i manni heechchi kee'mmaalli ciimo'i lugumonne ubookko. (Ruwwaanonne, Burunde'ennee Balka'n uullanee issamukki bax kobi'llatisa ki'isakkeena xanakkamo.)
- Miliyoonanne xigamoo manni hundoomim meentonnee landannee taqeebalo'i xeebo mu'llimma siidimmina malaayye awwaaxxitomo. Oo'is mat mat keeno issuwwi abaroosannem issimma lasgattamoyyo. Abbis ommanenne Dabuub Afriiqanne hincukki woshshonne sas hincito'oo landi moto ganakkam giddinnem sha'ixxi edomcha issakkom te'im lasaanchi foor fireebe'i ofebee'e ciimo'onne hee'llamisina giddisantamo.
- Mat mat heechchi qaanqanne goon meento giddisaa malaayyinne awwaaxximmi mine issimmi hanqo'isanne xigomookko; horo'mmakkamome.
- Mat mot monnina huushammoxxi amma'nnat yookko. "Landinne edamchi eedisoo hoorookko horiyyem fayyiisookko; mulli keen odim sho'ixxi edomchi jabbo egexximmina xansiisookko" yita'a ammo'nnitamo.
- Meento lago gassimmi heechchi qaanqi mat mot Afriiq uulli suulli woronne yoo bikkina goonchi lehukki meentichcho ixxi abboayyi la'm meentichchotti issoo logo gassookko. Ookki abaroos woronne HIV fikkoannishshi gada'a fooqaa'ookko.
  - Lehukkok eedisinnetti ihulas ixxi meentichcho vaayiresinne maqire hee'llamo yimma.
  - Ee'isam obbaayyi meentichcho lago gassoo goonchi ixxi gag te'im meentichcho vaayiresinne maqire hee'llaman ikkeena xantamo. Ee'isa ee'isa ihukkuuyyi vaayires fikkaonnoo googo haraassookko.

Moollanni Yesuus Kiristoos daannoomo hoogaanonne moo'issam keeno qoxxisaa baddisookko.

Manna baaxiilonne aagisookki luwwi waaroo'n gatooyyo. Ihukkaarem baaxiilina mashka'i ihookki manchi bikkina aayye! Ayyim ka hoffi keeniinsi mato baaxiilonne aagisoohaanniinsi ixxi gaanjenne liitimma ka'llaa dambalaq woronne ubuta'n e'llookko. Ee bikkina ki'nnuwwi gaga ege'llehe; kiyyabbaayyi baaxiilonne

aagulas axeere. Ixximdu baaxiiliinsi saxxa daba'lluklas atim ixxi bi'ishsha haafihe. (Luq 17:1-3)

Ni mannoomano Waa'i mi'nnisa issinaa lonsimmi hasisoo'isa.

Ki'nnuwwi Waa'i min ikkako'isoo Waa'i Ayyaan ki'nnuwwi woronne hee'oo'isoo laqqakko'ooyannihe? Ayyim Waa'i mine ginduklas Waa'im ixxa gindookko. Moshko'oamim Waa'ik min keesamma. Oo Waa'i minim ki'nnuwwi gagame. (1Qor 3:16-17)

Moollanni Yesuus Kiristoos lob ijaajo lonsimmina amma'naa'n mateeyoomanne heechchi hasisoo'isa losisookko.

Yesuusim ixxena "Waa'i seeronne hundiinsim lophphookki ijaaj 'Ki Moollanni Waa'a ki wodaan hundinnemii, ki foor hundinnemii ki tiir hundinnemii iitte' yoothane. Eekka labookki la'm ijaajim 'Ki ollakkichcho ki gaqgisa iitte' yoothane" yukko. (Maat 22:37-39)

Tuutinne Wixxakka'a Qooroo'm Baxa Baximma

⇒ Moollanni Yesuus Kiristoos losisukki losaniinsi tochchonne hee'imminne HIV/eedis fikkaannoo googiinsi kabi'llato kullehe.

⇒ Manni HIV/eedisina higamaa uwwamoo'isina issookki luwwi maha? Xansiisulas baajaam landa te'im amo'o te'im woraadduwwii goonii qoor goonaa gaalchanne baxansakka'a vaayiresina uwwamaakoo keenoo yakka'a sawwamookki luwwa binni binnaa'amoo'isina issakka'a ee keenonne atoorachchinne hawwuwwi laa'oo'isanne sawwite dabaransehe.

2.5 BUXOOMA

AFAKKO'I LUWWA 3: Mat olla'onne baxoo yakkam luwwi mahim hee'ukkoyyo. Ee bikkina Juuma'a meentichchoo oosoo uraa katama marukko. Juuma'a ee beyyonne baxo siidukko. Washshi ihukkaarem miqo'i lobakata hoffan hee'ukko. Siidoohaanniinsi hurbaatinaa mi'n kera'inaa miqaa lasage mahim diinat gatam hee'ukkoyyo.

Ee bikkina hax ullanne yo'i meentichchonnaa oosinaa maham asse'oo'nim udma'i minenne loh agan higukko. Aboroos hurboatoa losa'n mi'n miqo'oo hasookko. Mat balla mat ciil xissukkaare qoraare aa'immi hasisaa hee'ukko. Ee bikkina ama eekka wonshimmina diinate siidimmina yito'uuyyi muli gooninne iinse'immo asheetto'o. Ee lambe'enne eedis amadukko.

Eedo'ne'is Afriiqanne losamaakkoohane. Lobakat goon baxo haseena katama marookko. Ee beyyonne abaroosiinsii meentichchoonsii annanni ihaa hee'ookko. Maa'idiina hinimminne, mi'n baxinne, waardiyyaninne, kee'mmaalli kaame'e ushe'imminnee ee keeno laboo baxxuwwinnee binnukki goon booban wo'mmaakoo taqeebalimmi haalatina gudda'oo keeno.

- Afriiqanne qasanchinnee aphphixxanchinnee miliyoonanne xigamoo manni heechchi duuha'ii mateeyoo'm heechchi adabii bi'aakko. Uulla fataku manni heechchi beyyii te'im heechchi miniinsi biiranne hee'llam keen buxoominaa hawwi heechchinaa ikko'ookko. Meenti'nnoo keeno ciilluwwi boobanina gudaakoo sulli baxxanchi kee'mmaalli hawwi issuwwanne afookko.
- Buxoomanne hee'llam manni heechcha awwonsimmina sha'ixxi edamchina ijaajamtamo. Hara'mmaan bee'i meenti, bax bee'i baajaam landii anno'i lehukki oosii heechcha awwonsimmina issuwwina yookki e'llookki goog ee baxo baximmi ihookko.
- Mat mat manni diinate siidimmina ooso hawwoddu'uuyyi issuwwi diinate li'issamo. Mat mat bux ullanne baajaam landii issuwwa gassitam keeniinsi woroon ihmminne meenti bushaallooma baxxu'uuyyi hee'llamisina ijaajam bikkina

HIV/eedisina higamaa uwwanchi gada'i lobakata haraaraakkoohane.

2.6 MAXANQA

Daannomanne hee'llam manni, polotikanne amaxxi awwonsanne yookki daannoominne mulli keeno hawwoddamoo ittamoo. Hawwi bee'i polotika'i awwonsaan ixuuwwi gaqqi sadoo amaxxaa wixxaa'imminaa yitu'uuyyi uulli minaadaba bushissamoo adaraassitamoo. Wolabban bee'e gaga iittimminnee i mininaa yimminnee mulli kee'n neeyyato tuunsiissamo. Buxoomannem aagissamo. Oo jabbi haraaroominaa mateeyyoo'm heechchi binnimminaa afisookko.

Heer uullanne yo'i amaxxaam uulluwwi mat mat ammane li'immanne yo'i bux uulluwwa liqaayyisimmi summinne kee'mmaalli wollado miqisimminne issuwwi gaga awwonsitu'uuyyi wixxaa'llam beyyo shooto'imminne buxichchi uulla bogaa'nnisa boggamo. Mat shooto'i ihaakkoobi'latinne ki'numta'n HIV/eedisina hasisoochan ihaakko qaraare atootimmina siixxito'i annoomaxxi hanqinne mulli keeno hawwojjina qaraa'l bito kee'mmaallisa iimoo'isina issimmanne yo'o. Shooto'amaakko ayyi qaraalluwwannem hawwodimma issitamuulla.

Eehido'nne'i buxa hawwodimmi duuha'anne issitam jolli uullimmi hasisookko. Eedis gaalcha uullisimmina uulli gasaan polotika'i daannuwwi, beyyonne beyyonne yo'i daannuwwii hundim issuwwi minaadaphphi buxooma xa'ishshina hundi sulli duuha'a axisansimmi yab yookko.

Kanninne maqire amaxxamaa eedisinne qasamchi horoor shooto'i mikmikaat ihu bikkina sawwakkeena hasisookko.

Xa'mmichchuwwa

- ⇒ Buxoom HIV/eedisina haraaroo'isina hinkid mashka'i ihoo'isa kobi'llato uwwitakkeena xantakkamonihe?
- ⇒ Uulli qaaphphanne te'im heer uulli qaaphphanne qooxo'o uwwimmi daannoom hee'uta'n buxooma hoorimmina ki'nnuwwi uullanne mah e'lloo googo massitakkam hee'llakko'o?

Keesammi Maxaaf Walabbana Haongenenne Gubbanchi Ithona Igglisilsookka.

Hiraagaanchi Issayyaas kaka moo'isaa kanniinsi awwonookkoka yookko:

An hasoommi soomman kane; wor amodimmika chimchimoa hanqo'i oogat bee'immika axaqqaa hoottakka'a wor amadanto'i keeno wolabbanonne fisehe. Ki'nnuwwina yookki hurbaatiinsi sibaaru keenina baxxansehe; min bee'i buxam ki'nnuwwi minenne aa'llehe; hobiillito'i keeninam eddeessehe; hara'mmato hassom ki'nnuwwi qarmanninam ille jottakkotte. Oakki ihulas ki'nnuwwina caakki soodaraa'l caakkisa bololookko; fayya'oomim qaqqisaa afookko; ki muccuroom illage higaa marookko; Waa'ikim lombi kiino agir ihookko. (Issa 58:6-8)

3 Hawwodoo Luwwa Hoo'llimmina Hasisookkok Gaga Ege'llimma

Oo manchi Yaarka'o massoakki goaqqi bogaan hawwo afaa'isee'isina mulli e'lloo gaag hee'ukkonnihe? Hawwi afoa'isa la'uta'n manchi labakata qaxxaa ixxi gaga ege'lleena mulli gaaga daa'llimmi hasisam hee'ukkonnihe? Te'im taakko mulli ballanne dabareena te'im lophphaakkaa gaga ege'llimma isseena xanam hee'ukkonnihe? Ixxi mullam mahina taakke'ukko? Eekka laboakki sawwit ihaokkok oo bax baxamaa lasagette.

Tuutinne Wixxakka'a Qooroo'm Baxo Baximma

⇒ Gaalchanne ikkaka'a awwonookki xa'mmichchuwwanne ataarallehe. Hawwojji afukki manchi ixxi gag hinkaa'na afukki hawwina yab yaokkaa yitakka'a sawwitakkama? Bogaan hawwina uwwamukkak ixxi xale'ennihe? Jar hawwina uwwamukkak gada'i bee'i manchannihe? Te'im eehida laboo hawwi afaabee'isa hinkida e'lloo gaag hee'ukkaa yitakka'a sawwitakkama?

3.1 HIV/EEDIS FIKKAANNODBEE'ISA DABARAKKAM GODG

Dabarimmii ege'llimmii fayye'immiinsi e'lloakkaa yakkama HIV/eedisa maa'aa'isanne ku yanni labakata hanqa heer uulli waranne siidamtam saayiinsi lachchi yoo manni HIV/eedisa hoo'llimminaa hoo'llamakkam kataba te'im qaraare siidimmina yakitamuulla. Eedis xissaa'n fayya'aom macceesamaa'isinaa umura qeeraa'llisimminaa hara'mmaa annanni annanni qaraalluwwi yaokko. Woshshi ihukkaarem kaballi afeebe'e jabbooma fayyiisaokki goddisoakki qaraar siidamukkayyo. "Kee'mmaalli gubbanchi jabbi fikkaannaabee'isa maha issimmi hasisaokko?" yakkam sawwite.

3.2 AMMA'NNAAN BAXO QOXXISIMMINNE HIV/EEDIS FIKKAANNOOBEE'ISA ULLISIMMA

Eedis afisukki bi'ishsha qoossimminne hundi amma'nnaan ee washshanne bagaago aagga'a hoo'llimmi duuha'anne annanni yabo egerimmi yaokko.

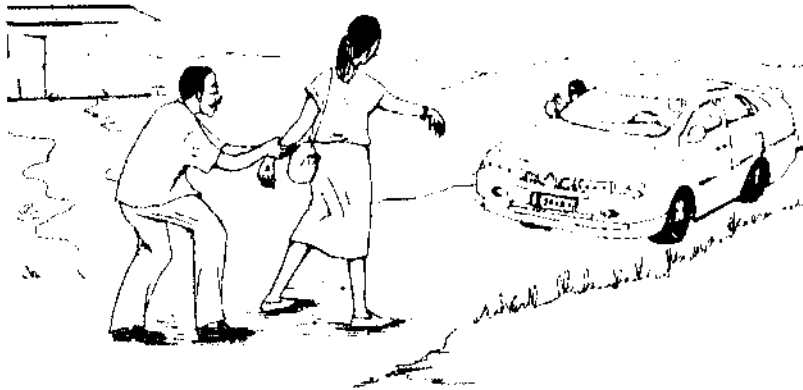
Nahim Yersaalee'm katama daba'llukki ammane katam kininne baxamu oottuwwi gindamaa siidamukkisa kaballa eedis afisukki bi'ishsha manni annannichchim abaraosannee giichchonnee gindanchi afaakko. Nahim

"Neese kaba yoommine'i adaraallanao Yersaaleemim gindamukkisaa ooxxi goocuwuwim giirinne shakkukkisaa maa'llakkamuulla. Ee bikkina kaba waallehe ka lasage naaccanchina inkoommi bee'isa Yersaalee'm katama daballaa banxana" yukka. (Nah 2:17).

Mishaam ihimmina Nahim baxoakki baxina kaalta fissukko. Eeham issukkak gaassaa ee washshi bikkina saarayyaa lasagette. "Saarayyukkakik ku kininne baxamukki minneewwi gindamukkak hinka'i kollinnette? Ixxii ixxi minaadabii asheeroakki gindancha egerameena xanamaohannihe?" yaokkoka taakkonne maa'isaa'han hee'ukko. Asheeratim odim axisakkam kininne baxamukki minneewwaa ginditeena hassam diina'i malaayyee qoossukko. Eehannii lasage minaadab maqire mateeyyoominne gindamukki katama odim baximma xanaa'isa sawwite qooccimma asheerukka.

Ni diina'i odim "Ixxuwwi lambe'enne aangaa ixxuwwa shineembe'ee ixxuwwi baxxam baxom uullinsiinseembe'ee maham laqqammoyya te'im siiddammoyya" yita'a. Ihukkaarem ixxuwwi gadanonne hee'llam Yihuuxxi manni tammi kore ni beyya daba'llantu'uuyyi neese hawwoddeena allanta'i a'llancha hundam niina kutto'a. Ee bikkina aatiinsi biiree'n kollinne annannoomam ootamaa beedu bee'i kollinne bisa'aa bagadaa xiyyaa amadda'a egatam egaraana maalli maollinnem dissumma. Minaadabim labakata kichche'lla'isa maa'aa lasanne gassaaninaa lommanninaa mulli gatu minaadab hundinaa "Ki'nnuwwi diina'i bikkina badditakkatte. Malaayyaam lambinnem baddisaa Waa'a sawwi'llehe; ki'nnuwwi abbaayyuwwaa oosaa ki'nnuwwi meentaa oraa sawwitakka'a

3.3 MI'N AMANA AMMA'NNAMIMMINNE EEDISA DABARIMMA

“Vaayires fikkaanimma dabarimmina e’lloo goog mine issakkeena illageen mulli meentinne edancha urimma. Eehanni lasonne lamem mine issitam keen issuwwi hashshanne amma’nnanta’a hee’imma.” Ku sogitan lobakat Afriiq uullanne eedisiinsi ege’llakkam bikkina awwaado uwwona uullukki xaaxxituwwinne guda binnookki kitaabo’uwwinne qananamookko. Kuk Keesammi Maxaaf woronne yookki amma’nnaxxi awwonsame.

Manni hanqo’i awwonimma baxonne hasisimma xanulasii hasisoolasii eedis fikkaanna uullisimmi xansiisookko.

Washshi ihukkaarem gaassi doolli naqaash moo’isoo’isanne lachchinne baxonne hasisimmi lambe’enne kee’mmaalli fongog yookko. Manni vaayires bikkina xishshaakko lachchi hee’ukkaarem haalaxxi dabassanchi ihukkaarem moo’amukkoyyo. Vaayires fikkaanna uullishshina manni haalaxxi dabassancha siidimmi hasisookko. Gaassamaa kuramukkisanne mat mat manni bi’ishshi bee’e vaayiresina higamaa uwwamookko. Mulli googinne lobakat manni huushammi doo’llatinne vaayiresina uwwanchinne foore hoogookko. Waa’a amma’nnaan hundim Keesammi Maxaafa lonsita’a la’isansimminne manni issuwwi foarina lophphaakoo ege’llimma issamoo’isina qoxxisansimmi xansiisookko.

iggitakka’a orammehe” yummo. Neese ni diino’iko moqo’o lanqummisaa ni Waa’im ixuwwiko a’llancha gindukisaa laqo’o. Neesem annichchi annichchim oontoommi oota daba’llinaa oontummo. (Nah 4:11-15)

Manni heechchi aganniinsii Kiristoos lasanlinsi lonseena xannoosmo. Luxxeka Muse’ena uwwomukki tommi ijaajl manni Waa’i doo’llisanne hee’oo’isinatte. Yesuusim tommem sagoro odim edaa kurukko.

Tommem Ijaaja

1. Inniinsi mulli Waa’anne sagodditte.
2. Ki Moollanni Waa’i summa koro’a weeshshitte.
3. Usheexxaxxi balla lonsee keesee.
4. Kiyannaa kiyyummaa lonse.
5. Shititte.
6. Saa’llitte.
7. Game’llitte.
8. Ayyennem qophphanonne naqqassitte.
9. Mulli manni minee ... amaxxaa mixxitte.
10. Mulli manni meento mixxitte.

(Dooy 20:3-17)

Tuutinne Wixxakka’a Qooroo’m Baxo Baximma

- ⇒ Heechcha awwonsinoommisina tommi sagar uwwamaakko. Ee xigo moo’llakkolas HIV/eedisa egexximmina ogor yookkok hinka’i ijaaj ihuda’e moo’isimminne atoorallehe?
- ⇒ Kaballa odim baximmina niina hasisookkok amma’nnaa’n haalat maruchcho? Ni hoogaanchi midaad maruchcho? Ni minennee ni gattennee amma’nnaa’n heechcha qoxxisimmina issimmi hasisookki luwwi maha?

Muse'i Isiraa'ee'l minaadabina issukkisam hundem omma'nnaxxi awwonsaan mannim Waa'i ijaajo aa'lla'a er heechcha lossamisina losisimmi hasisookka:

Ki'nnuwwi illagenne heechchaa lehoo, maassoo duunchaa dissummisanne an kaballa iimane uullaa keesenne naqqaash isoamma; eehanna atii ki shuma'ii heechchinne hee'llakkamisina heechcha doo'le. (See'l 30:19)

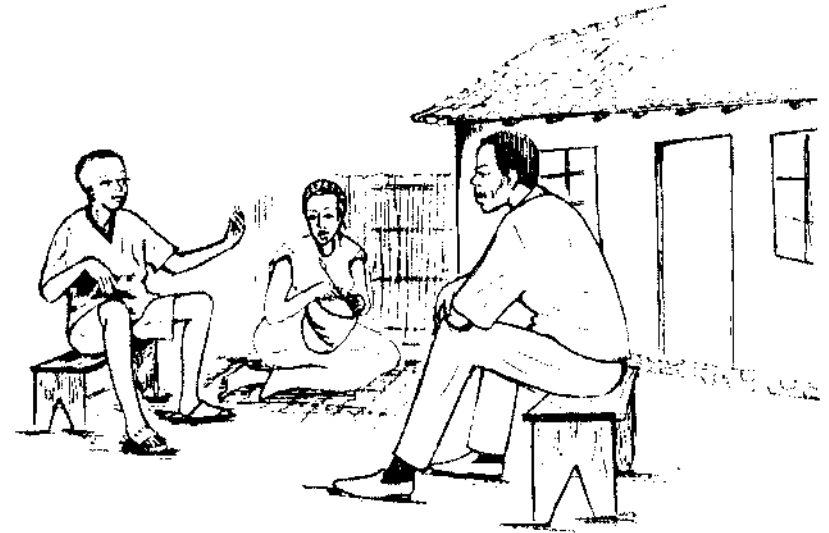
Mine issanchi shooto'amukkok Waa'i doo'llinnette. Keesammi Maxaafanne Qooccanchi Kitaabanne luxxi beyyonne Waa'i luxxi mine shooto'ukkisa qananaa'nnoommo. Waa'i goonchoo meentichchoo qoocckisaa sha'ixxi mixa'n edonchi hee'oo'isinaa iittamta'a hee'llamisinaa fikkaannitamisinaa maasse'ukkisa moo'nnoommo. Mine issimminne Waa'i uwwukki uwwancha aa'immi gada'i yookko.

Yesuusim "Qooccaanchi gaassaatim goanaa meentaa issaa qoocckuka. 'Ee bikkina manchi annaa amaa uraa ixxi meentichchonne mat ihoakko. Lamim mat xiigaa mat maaraa ikkama' yaakkoka Keesammi Maxaafanne qananaa'llakko'ayyonnihe? Lamim mat arachchi ikkama bagaan lamayyo. Waa'i mat issukkaka manni annanni issaone" yukko (Maat 19:4-6).

Awwonaanchi keesammi Phaawuloos 1Tas 4:1-8 amma'naa'n keesamimmaa iittoa moo'isimminne eebaqqanchi heechcha qoxxisamoo'isina, annannoomannem haareechchi qaranchina kuk danaam kobi'llat yoo woshshi ihukkisa moo'isaakko.

Niyyabbaayyuwwa, Waa'a liiransitaku'uuyyi hinkid hee'llakkamda'i niinniinsi lossakko'oakko. Kabadem Moallanni Yesuus summinne ki'nnuwwa uunxinoammokii songoommokii kanniinsi illageen issitaku'uuyyi yaantakke'isam eddakka'a eddakka'a issitakkamisinate. Mashka'oomim Moallanni Yesuus kollinne inkaa ki'nnuwwina hinkido'ne'i gatti ogora uwwinumda'e laqqakkama. Waa'ik doo'l saa'immiinsi qee'llitakka'a keesantakkamisinate. Ki'nnuwwiinsi annannichchim ixxi gaqqi arachcho muccuroominnee lambinee hinkid egerooda'e la'ona. Waa'a laqqambee'i jor minaadaphphisa ikkaku'uuyyi saa'irma mixxakkatte. Eehida'ne'i woshsha ki'nnuwwina gaassinaatim qoxxinsaa

kullummisam ayyim ixxi abbaayyo baaxiilanne ubbuusaakkoahane huushisaakkoahane ihulas ee washshina hundinam Waa'i baada miqisookka. Waa'i neese weeshukkuk muccuroominne hee'nnoommisinate bagaan bushaallisa inkummuuyyi hee'nnoommisinayyo. Eehannata'i ka ijaajo sabaokkok ayyim manna sabaakkoohan ihoo'n ixxeka Keesammi Ayyaana ki'nnuwwina uwwaakki Waa'a sabaakkoohane. (1Tas 4:1-8)

Tuutinne Wixxakka'a Qaroo'm Baxa Baximma

- ⇒ Misila moo'lehe. Saami'i anno'inne maqire ka'isa liiramamukkok mahinate? Anno'i oosinne maqire sha'ixxi edanchi bikkina atoarachchi hasisookkok hinka'i ammane? HIV/eedis bikkina booban ihukkisa anno'i oosina hinkido'isinne kurimmi hasisookkok? Kurameena hasisookki tako'uwdu mah maha?
- ⇒ Higaa higaa manni la'oockoka issoohaanni lambe'enne boaq hee'oockok mahinate? Mannina yabo egerimmi macceesamoo'isinaa haaloxxi dabassonchi siidamoo'isinaa sogakkamak hinkidette?
- ⇒ Woraadduwwinam mine issaqqanchi heechchinam kobi'llat ihookki kobi'llato siidimmi awwaadoohane. Danaam mine

issaqqancha caakkisakkamak hinkidette? Bi'isaokkokim maruchcho?

3.4 BOOBA'N DUUHA'IINSI QEE'LLIMMINNE HIV/EEDISA ULLISIMMA

Luxxeka ni gaga xissina gudisaa luwwiinsi qee'llimi hasisoakko. Dinbisoo aggiinsi, duudisoo buyyiinsi te'im mullam mateeyyoo'm heechchisanne giddam ihaa ni gaqqi daa'lla issinaommisina giddisoo luwwi iheena xanookka. Eekka laboo'isanne afoo ammane ee waronne hee'immiinsi ee'isiinsi qee'llimmina iggimmi hee'oa'isina hee'immi hasisoakko. Eekka issakkaa'n higimmi hasisoayya.

Qoaccanchi Maxaafanne Yaaseef haata danaam waraadichchi hee'u bikkina Phiixifaar minenne kee'mmaalli yaba egeraanchi manchi hee'ukkisa qananaa'nnaamma. Ayyaamiinsi mat balla mi'n annichchina mi'n ama isenne magire sha'ixxi edancha edamoo'isina hasso'a. Ihukkaarem Yooseef "Waa'i illagenne baaxiila baxeena hasoammoyyo" is sawwite aa'oobee'isa ka'isa yaa wacukka.

"I Moallanni minenne yoo luwwi hundannem matem luwwim gatao'n eese gassaanchi issaakka; ixxim la'oa luwwi ma'lluwwim bee'e. Ka minenne iina ixsaan qax malaayyi yookko; at ixxi meentichchotte ikkitti bikkina kiiniinsi bagaan iina yabo uwwaa'n urukki luwwi bee'e; hinkid kido'ne'i kee'mmaalli jor luwwa an issooma? Waa'i illagennidu hinkid baaxiila baxoommo?" yukka. (Qoac 39:8-9)

Phiixifaar meentichcho edda'a edda'a xa'mmichcha asheetta'a. Ihukkaarem ixxi ee washsha aa'ukkayya. Neeyyato murimminne quuqqo'o. Eehanniinsi quunqinne ki'lla'a edde'ukki eddechcha amaddo'o. Ihukkaarem ixxi geeraakka minii firaa xorukko. "Baado fitteena hassa'a iinninne edameena hasaa hee'ukko" yita'a summa bi'issa'a kasasimminne karaxxi mine aagoo'isa issiissa'a. Hanqo'i yanna muro'immi lobakata hawwisaothane. Washshi ihukkaarem Yooseef saa'immi mixano maa'ao'isanne ixxi gaga xa'nnimma danaamisa qoassoakka. Yooseef eekka laboo'isanne danaam murte'aalli mancha. Eehan ihuta'nii jolle baxuta'n ixxi gagannee ixxo gassukki manchonnee Waa'annee

baaxiil ihukkisa danaamisa qoossaakka. Waa'anne yaakki amma'nnat hanqo'i murte'nna issoa'isina issukka. Maham hawwisaothane ihuta'nnim Waa'i Yaaseefa maasse'ukko, danaam mi'n amam uwwukko, lam oosom qarukka.

Xa'mmichchuwwa

- ⇒ Moollanni meentichcho sha'ixxi edanchina xa'mmito'i ammane Yooseef macceesamukki shuusha ki'nnuwwi hinkid mao'llakkama? Yooseefanne mixa'nnak, qawwiisimmik, hoongikii baachchikii duuha'i ihaa hee'ukkonihe?
- ⇒ Yooseefik "Ixxi gaga ijaajimmi higaa sha'ixxi edancha sabaanchi hee'ukko. Yooseef murte'ukki murtechchanne siidukki awwaad maruchcho?" yitakka'a sawwitakkama?
- ⇒ Phiixifaara'i meentichchi xa'mmichcha aa'aakka danaanuta'n waarookki mish maruchcho?
- ⇒ Gaga egexxeena xanoo bee'isanne aagukki ammanenne ixxi gaga gatixxeena gibukka. Yooseef massukki murte'i danaam daa'l iheena xanaokki dangisa sawwitakkeena xantakkamonihe?
- ⇒ Misila moa'imminne woraadduwwi hegeegiinsi gibimmina gubbamoakkok mahina laboakka?

3.5 KONDOMA AWWAAXXIMMINNE HIV/EEDISA EGE'LLIMMI XANSIISOOHONNIHE?

Higukki tomme hiinchuwwi woronne HIV/eediso ege'llimmina heer uullisanne issomoo mikmikaatonne onnonni annanni mare'uwwa gaozeexinne televijiinne kitaobbuwwinne hundinnem kuramukkuuyyi hee'ukkok kondoma owwaaxximmi hasano moo'isookki foate'e. Kondom adabinne awwaadonne hosulas HIV/eedisoa mulli keen sha'ixxi edanchinne higgam jabbuwwoo egedeena xanoocko. Ihukkaarem guulloa gotisooyyo okii'm lachchisanne honqo'i awwaaxximmo owwonakkolas kondom 90% ihoo qoxa omma'nnisookko.

Kondominne awwaaxximmi bikkino annanni annanni Kiristoosanne amma'nnoo monni hundim annanni annanni sowwite hincasookko. Mot mat Waa'a uunxaxxi minneewwi "Kondoma awwaaxximmina hawwi bee'e" yitomo. Mulli keen kobilishshina Kaatoliik Waa'a uunxaxxi min oyyi ege'llokkam ege'llimmom hoottamo. Eebaqqomukki manni lambe'ennem ihuta'n ege'llimmo hoottamo.

Mat mat mishiraachcha alallaataan Kiristoosanne amma'nnoo manni hundim kondominne owwoaxximma ha'yyooyyo. Moshka'oomik "Kondoma awwaaxxokkamiso issimmi mine issaqqanchiinsi illogeen sha'ixxi edanchina iggisookko" yakkam sawwit yoo bikkinate.

Ruwwaandi uullanne Kigaale'i katamanne Waa'o uunxaxxi minenne issomukki samenaaranne hincukki annanni sowwit kanniinsi woroon owwonoo'isonne hincakko.

"Amma'naa'nnnek luxxi assi soo'l lehiinsi gatimmi googo bagaan kondo'm bikkina alallaatimmayyo. Kondoma awwaaxximma caakkisimmi losishshi fayya'oo'm bikkina lachchi yookki mannanne bagaan Waa'a uunxaxxi mi'n baxoyyo."

"Kondoma awwaaxximmi bikkina alallaatimmi saa'immina iggisansimma, Waa'a uunxaxxi min mine issaqqanchiinsi illageen gaga ege'llimmaa mine issimmi woronne amma'nnanchaa labookki amma'nnaxxi iibbishshaa qoxixxanchaa losisimmi hasisookko. Waa'a uunxaxxi min kondomiinsi lophphookki lomba mannina uwwaakko."

"Mine issita'i keen kondoma qachchi qaramoobee'isa awwaaxximminaa sha'ixxi edanchuwwinne daba'llamoo jabbiinsi gaga ege'llimminaa awwaaxxakkeena xanakkamo. HIV/eedis booba'n bikkina kichchechchi yoolas kondoma awwaaxximmi hasisookko."

"Oos anna'ii amma'naannii moo'immina hassam bee'an ihuta'nnim naqaashshuwwi moo'isoo'isanne lobakat woraad gaaggaabba'a sha'ixxi edancha asheettamaaniinsim odim lobakat oosii landii issuwwi beshinne sha'ixxi edancha issitamo. Ee bikkina hanqooma aa'imminne waraadduwwa eedis baobaniinsi egerimmina kondo'm bikkina losisimmi awwaaxxitamisa issimmi hasisookko."

"Kondoma awwaaxximmi saa'imma xa'iseena te'im baasiseena xanooyyo. Washsi ihukkaarem mat manchi Waa'ika lah ijaajo gindulasii vaayiresinne amadamulasii mulli ammane vaayiresa mulli keenonne higisoobee'isa kondominne awwaaxximmi e'llookko. Odim 'shititte' yookki Waa'ika mulli ijaajo gindimminne vaayiresa mulli keenonne higisoobee'isinate."

Xa'mmichcha

⇒ Ee sawwite hundam qananao'lloko'a lasoge kondominne owwaaxximmanne ki'nnnek sowwit moruchcho?

LOBAKAT FAYYA'OO'M BIKKINA lachchi yoo monni awwonookki duho'onne kondominne owwaaxximmi awwaad yoo'iso kuttamo. Oo keenim:

- Vaayires xiiganne yookki monni voayiresinne omadamu bee'i mannanne higisoobee'iso.
- Voayires is xiiganne yookki londichchoo ee'isam umura qeerao'llisoo qoroor bee'i hegeegonne hee'llom meentichcho lomfooretti ikkombee'isoo qochchi ofuuroo beyyonne siidamookki ciilina higissombee'isao.
- Gogo ege'llita'o hee'imma xontombee'i keeninaa mine issitobee'i mannino te'im lobakat keeninne sha'ixxi edomcha issitom keeninoa. Washsi ihukkaarem fayya'oo'm bikkina laqqam qolluwwi uwwitam sawwit yookko.

Kondom HIV/eedisaa sha'ixxi edanchi mashko'inne warookki jabboo hundam egedukkisa qoossakka'a lo'immi xansiisooyyo.

Ee bikkina kondominne awwaaxximmi guullaa fayyiisookkoo yakka'a amma'nnim xansiisooyyo. Ihukkaarem higinimma 90% hanaan egedookkoka labookko, ihukkaarem amma'nnisooyyo.

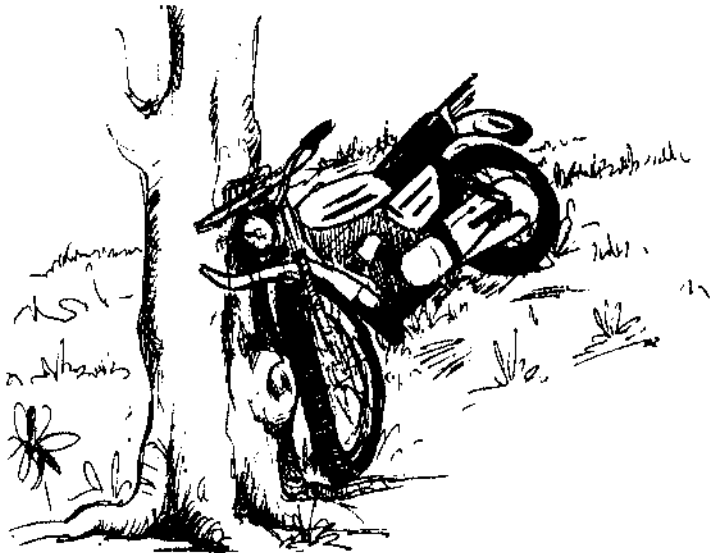
Ee bikkina:

HIV/eedisa hoo'llimmina e'llookki goog mine issimmiinsi illageen baajoommanonne (woraaddanonne) sha'ixxi edanchiinsi gaga ege'llimmaa mine issaqqanchi woronnem amma'nnanchinne gaga muccuroomanne ege'llimmiinsi hore'em e'lloo goog bee'e.

3.6 HAWWDDOO JOR HAALAXXI MISHSHUWWA

Ki'nnuwwi issitakkam doo'llina egerimmi yab yoo keeno.

Mat waraadichchi ixxi beshichchika motor bishtiliika ushe'imma hasukko; woshshi ihukkaarem ushe'imma lasukkayya. Beshichchom atoarassoo'n bishtiliika massaa ushe'eena yakukkaare haqqanne jawwe'ukko. Ixxi beshichcho siidukki ammanenne ka'isa yaa urato xa'mmukka: "Eekka issummok aneyyo, eese keyye ubukkakka bishtiliika" yukko.

Hundi ammanem ni doo'lla issinoommo. Maha issimmi hasisooda'e doo'llinoommi ammane kee'mmaalli qoorooma issimmi hasisookko. Boobaniinsi ege'llimmi googo doo'llimma xannoommo. Ku kitaab HIV fikkaannoo duuha'a caakkisoolla. Lobakat fikkaannoobee'isa maha issimmi hasisooda'e caakkisookko. Boobanaam googo daa'llinoomman ihulas afisookki boobana qoxxinaa la'immi niina lobakata hasisookko. Ni gag xale'i ihoo'n muli keeninam sawwimmi hasisookko.

Manni orachcho qoocukkuk Waa'a. Qoocukkukim lombinatte.

Hurbaat godabinatte. Godabim hurbaatinatte. Ihukkaarem Waa'i ee lamom bi'isookka. Orachchi Maollanni awwaadinatte bagaan saa'imminayya. Maollannim orachchina hasisookki luwwa uwookko. Waa'i Maollanna lehiinsi ki'isukkisam odim neesem ixxi malaayyinne lehiinsi ki'isookka. Ki'nnuwwik orachchi Kiristoosino qaamafet ihukkisa laqqakkamoyyonnihe? Eehannata'i Kiristoos qaamafeta massaa soa'aanchi qaamafetinne mat issannihe? Hore'em issoommoyyo. Saa'aanchonne iinse'oakkok isenne mat orachchi ihukkisa laqqakkamoyyonnihe? Mashka'oamim Keesammi Maxaafanne "Lamim mat orachchi ikkama" yamamaa xaofamaakka. Ihukkaarem Moallanninne mat ihukkak Moallanni Ayyaaninnem mat ihookka. Ee bikkina soa'immiinsi gibbehe. Saa'immiinsi bogaan manni baxookki muli baaxiil hundim ixxi orachchiinsi annanni ihaakkoohone. Ihukkaarem saa'oakkok ixxi gaqqi orachchonne baaxiilo baxoolla. Ki'nnuwwik orachchi Waa'iinsi oo'llakko'i Keesommi Ayyaan hee'oockki Waa'i min ihukkisa laqqakkamoyyonnihe? Ki'nnuwwi orachchi Waa'ane bagaan ki'nnuwwi gaqqaneyyo. Ki'nnuwwi bitoa'aantakko'oo keen ikkako'i bikkino ki'nnuwwi orachchinne Waa'a lansehe. (1Qor 6:13-20)

Waa'ii annichchi annichchinam er sawwit yookko. Hiraagaanchi Erimiyaas kitaabanne ka'isa kurookko:

Ki'nnuwwi bikkina sawwoommi sawwite an la'oommo; ee sawwitikim lasaanchi mishisoohanee neeyyato uwoohanee xummanee bagaan ki'nnuwwa hawwadoo jollaneyyo. (Er 29:11)